

	.. 4
	.. 6
LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS SOCIOLOGIJOS INSTITUTAS	15
	26
VILNIEČIŲ KULTŪRINIO TAPATUMO RAIŠKOS PROFILIAI	34
	46
	72

Vilnius 2013

Leidinio sudarytojas Arvydas Virgilijus Matulionis

Šis mokslo straipsnių rinkinys parengtas Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos institute.
Apsvarstytas Lietuvos socialinių tyrimų centro Mokslo tarybos posėdyje 2013 m. lapkričio 7 d.
(Protokolo Nr. MT-8).

Recenzentai:

Dr. Jolanta Aidukaitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras)

Dr. Donatas Burneika (Lietuvos socialinių tyrimų centras)

Autoriai:

©Maniukaitė Gražina

©Matulionis Arvydas Virgilijus

©Krukauskienė Eugenija

©Sviklas Eduardas Kęstutis

©Trinkūnienė Inija

©Žilinskaitė-Vytienė Viktorija

©Lietuvos socialinių tyrimų centras

TURINYS

ĮVADAS.....	4
GRAŽINA MANIUKAITĖ Vilniečių savivokos ypatumai ir pokyčių ženklai	6
EUGENIJA KRUKAUSKIENĖ Įvairių Lietuvos gyventojų grupių tapatinimasis su Lietuvos valstybingumu, jos laisve ir materialios gerovės siekiai	15
VIKTORIJA ŽILINSKAITĖ-VYTIENĖ Viešųjų erdvių preferencijos kaip kultūrinio tapatumo diskurso prielaidos	26
EUGENIJA KRUKAUSKIENĖ Vilniečių baltų ir slavų kultūrinio paveldo raiška: sociolingvistinis tapatumas	34
ARVYDAS VIRGILIJUS MATULIONIS, EDUARDAS KĘŠTUTIS SVIKLAS Vilniaus tautinių mažumų požiūris į Lietuvą	46
INIJA TRINKŪNIENĖ Dainuojamasis folkloras kaip vilniečių etnokultūrinės raiškos būdas	72

Išvadas

Leidinyje pristatomi straipsniai, parengti vykdant nacionalinę mokslo programą „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“ – Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą „Vilniečių kultūrinis tapatumas ir jo raida, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę“ (LMT VAT – 56/2012). Projekte numatoma ištirti vyraujančias vilniečių kultūrinio tapatumo formas. Tiriami vilniečių savivokos ypatumai, erdvinio kultūrinio tapatumo bruožai, medijų vieta ir reikšmė formuojant vilniečių kultūrinį tapatumą, atsižvelgiant į diskurso apie jį raidą. Siekiama nustatyti etninės kultūros, simbolių, religinių, laisvės memų poveikį vilniečių kultūriniam tapatumui, jo raidai.

Vilniečių kultūrinio tapatumo ir jo raidos tyrimo aktualumą pirmiausia lemia egzistuojantis viešas diskursas apie vilniečių kultūrinį tapatumą šių dienų medijose (spaudoje, radijuje, televizijoje, elektroniniuose portaluose). Tyrimų metu pastebėtas tam tikrų medijų formuojamų stereotipų perėmimas ir raida vilniečių kultūrinėje savivokoje. Be to, vilniečių kultūrinio tapatumo aktualumas didėja dėl demokratinės valstybės suteiktų laisvių jos piliečiams, puoselėjant kultūrinį ir tautinį tapatumą. Taigi projekto tyrėjų grupė jaučia poreikį pagrįsti vilniečių kultūrinio tapatumo daugialypiškumą, nustatyti jo formas ir veiksnius, turinčius įtakos jų raidai atkurtoje Lietuvos valstybėje. Projekte dalyvaujantys mokslininkai ir tyrėjai dalyvavo vilniečių kultūrinių nuostatų ir jų kultūrinio tapatumo tyrimuose, atkuriant Lietuvos valstybingumą ir vėliau (1989 m. Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto bei „Baltic“ tyrimas „Vilnius ir vilniečiai“ – A. V. Matulionis, E. K. Sviklas, E. Krukauskienė, I. Trinkūnienė; 1993 m. Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto tyrimas „Vilniečio portretas“ – A. V. Matulionis, G. Maniukaitė, E. Krukauskienė, I. Trinkūnienė, V. Kasparavičienė; 2004 m. Socialinių tyrimų instituto tyrimas pagal tarptautinį projektą „Postkomunistinių tautų reprezentavimas: sostinių vaidmuo“ – A. Vosyliūtė, V. Kasparavičienė, V. Žilinskaitė-Vytienė). Šiais tyrimais nustatyta, kad atkūrus Lietuvos valstybę, vilniečių kultūrinis tapatumas labiausiai siejosi su etnolingvistinėmis jų nuostatomis bei baltų kultūros simboliais, vėliau pastebėta religinių bendruomenių ir įvairių tautybių bei kultūrų vilniečių protėvynių kultūros įtakų didėjimas. Pakartotiniai kiekybiniai ir kokybiniai vilniečių kultūrinio tapatumo tyrimai leidžia nustatyti vyraujančias vilniečių kultūrinio tapatumo formas ir jo raidą. Laukiamų rezultatų perspektyvumas sietinas su galimybe pritaikyti šio tyrimo rezultatus puoselėjant vilniečių, atstovaujančių konkrečioms kultūroms, bendruomeninę veiklą, jų darnų sambūvį Vilniaus mieste. Etnolingvistinės vilniečių nuostatos, kaip ir simboliniai, religiniai bei laisvės memai, išreiškiantys jų kultūrinį tapatumą, yra ypač aktualios šių dienų diskurso kontekste. Galimybė nustatyti jų raidą ir pokyčius atkurtoje Lietuvos valstybėje leidžia prognozuoti daugiakultūrio Vilniaus vystymąsi (baltai/slaviai; katalikai/evangelikai/stačiatikiai/nekrikščionys). Keičiantis socialiniam laikui ir vilniečių kultūrinėms nuostatoms atkurtoje Lietuvos valstybėje, tokie tyrimai leidžia nustatyti daugiakultūriškumo vystymosi tendencijas. Vilniečių kultūrinio tapatumo ir jo raidos, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, tyrimų rezultatai papildė fundamentinių vilniečių kultūrinio tapatumo tyrimų aprėptį ir sukuria prielaidas ilgalaikiams lyginamiesiems vilniečių tapatumo tyrimams.

Šiame straipsnių rinkinyje yra spausdinami E. Krukauskienės, G. Maniukaitės, A. V. Matulionio, E. K. Sviklo, I. Trinkūnienės ir V. Žilinskaitės-Vytienės straipsniai, parengti vykdant

minėtą projektą, taip pat E. Krukauskienės straipsnis „Įvairių Lietuvos gyventojų grupių tapatinimasis su Lietuvos valstybingumu, jos laisvė ir materialios gerovės siekiai“, apimantis visos Lietuvos gyventojus, vykdant Sociologijos instituto planinę temą. Straipsniai parengti remiantis autorių atliktų tyrimų rezultatais. 1993 m. Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto Etnosociologijos skyrius atliko reprezentatyvų vilniečių tyrimą, kuriame buvo apklausta 1000 sostinės gyventojų. 1993 m. Vilniuje 60 proc. gyventojų sudarė lietuviai, 17 proc. – rusai, 13 proc. – lenkai, 4 proc. – baltarusiai, 4 proc. – kitų tautybių asmenys. Tyrime tautinių grupių dalys tiksliai atitiko Lietuvos sostinės gyventojų tautinę sudėtį. 2013 m. Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos institutas atliko reprezentatyvų vilniečių tyrimą, kuriame buvo apklausta 517 vilniečių, iš kurių 63 proc. buvo lietuviai, 10 proc. – rusai, 20 proc. – lenkai. 2011 m. Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis Vilniaus tautinė sudėtis buvo tokia: 62 proc. lietuvių, 11 proc. rusų, 16 proc. lenkų. Taigi apklaustųjų imtis iš esmės atitinka tautinių grupių proporcijas. 2013 m. minėto projekto dalyviai, siekdami gilesnės vilniečių kultūrinės tapatybės analizės, pagal projekte numatytą metodiką atliko ekspertinį tyrimą. Ekspertų tautinė sudėtis taip pat atitinka vilniečių sudėtį. Be to, autoriai rėmėsi ir kitų tyrimų medžiaga, tai nurodoma autorių straipsniuose.

Vilniečių kultūrinio tapatumo raiškos profiliai.

Maniukaitė Gražina, Matulionis Arvydas Virgilijus, Krukauskienė Eugenija, Sviklas Eduardas Kęstutis, Trinkūnienė Inija, Žilinskaitė-Vytienė Viktorija, Vilnius, 2013, 80 p.

ISBN 978-9955-531-44-9

UDK 316.3(474.5-25)

Vi-176

Mokslų straipsnių rinkinyje nagrinėjamos kultūrinio tapatumo pasireiškimo formos, vilniečių savivokos formavimosi, saviidentifikacijos problemos, nagrinėjamas Vilniaus gyventojų santykis su miestu, požiūris į Vilnių ir vilniečius, vertybinių nuostatų ypatumai. Straipsniai parengti 1993 m. ir 2013 m. atliktų vilniečių tyrimų duomenų pagrindu.

Išleido Lietuvos socialinių tyrimų centras (Goštauto g. 11, Vilnius)
Spaudai parengė UAB „In Flexum“ (Kirtimų g. 61, Vilnius)
Redaktorė Liuda Skripkienė
Dizaineris Algis Murza
Tiražas 200 egz.